

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دوره

قاجاریه

تألیف و گردآوری

عباس قدیانی

تهران ۱۳۸۴

قدیانی، عباس، ۱۳۴۲ -

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دوره قاجاریه / تألیف و گردآوری عباس
قدیانی. - تهران: فرهنگ مکتوب، ۱۳۸۴.

۲۴۷ ص: مصور، جدول، عکس.

ISBN 964 - 95966 - 9 - 0: ریال ۲۵۰۰۰

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ص. [۲۴۵] - [۲۴۷]؛ همچنین به صورت زیرنویس.

۱. ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق.م. الف. عنوان.

۹۵۵ / ۰۷۴

DSR ۱۳۱۱ / ۴۴

۴۰۳۵۵ - ۸۳م

کتابخانه ملی ایران

انتشارات فرهنگ مکتوب

تهران - صندوق پستی ۳۴۳۳ - ۱۹۳۹۵

تاریخ، فرهنگ و تمدن ایران در دوره قاجاریه

تألیف و گردآوری: عباس قدیانی

چاپ اول: ۱۳۸۴

تیراژ: ۱۵۰۰ نسخه

حروفچینی: گنجینه

لیتوگرافی: اسپادانا

چاپ: کامران

همه حقوق محفوظ است.

شابک ۹۵۹۶۶ - ۹ - ۰ ۹۶۴ - 95966 - 9 - 0 ISBN

۲۵۰۰ تومان

فهرست

پیشگفتار	۱۱
فصل اول - آغاز پادشاهی آغامحمدخان و جانشینانش	۱۳
۱- آغامحمدخان (۱۲۰۹ - ۱۲۱۱ هجری قمری)	۱۵
تهران پایتخت آغامحمدخان	۲۲
فتحعلی شاه (۱۲۱۲ - ۱۲۵۰)	۲۳
جنگهای ایران و روسیه	۳۱
جنگهای سالهای ۱۲۲۲ - ۱۲۲۸ هجری قمری	۳۳
فتوحات ایران	۳۶
جنگ شمکور (۱۲۴۲ ه.ق)	۳۸
جنگ گنجه (۱۲۴۲ ه.ق)	۳۸
معاهدات ترکمانچای ۱۲۴۳	۴۰
گریبایدف در ۱۲۴۴	۴۴
مرگ عباس میرزا	۴۶
وفات فتحعلی شاه	۴۷
اولاد ذکور فتحعلی شاه	۴۹
محمدشاه دوم (۱۲۵۰ - ۱۲۶۴ هجری قمری)	۵۲
ظل السلطان	۵۳
قائم مقام	۵۵

۵۸	حاج میرزا آغاسی
۶۴	محاصره هرات
۶۹	قیام آقاخان
۷۳	بابیه
۷۴	درگذشت محمدشاه
۷۵	ناصرالدین شاه (۱۲۶۴ - ۱۳۱۳ هجری قمری)
۸۶	گزارش سفرهای خارجی ناصرالدین شاه
۸۹	سفر دوم فرنک ۱۲۹۵
۹۲	سوغات سفر دوم
۹۳	سفر سوم فرنک ۱۳۰۶
۹۴	میرزا ملکم خان
۹۷	اولاد ذکور ناصرالدینشاه
۹۷	جنبش تنباکو
۱۰۵	روابط ایران با امپراتوری عثمانی
۱۰۶	روابط ایران با روسیه
۱۰۶	روابط ایران با فرانسه
۱۰۷	«صدراعظم»
۱۰۷	دورهٔ صدارت امیرکبیر و اقدامات او
۱۱۰	دارالقنون
۱۱۳	انتشار مطبوعات
۱۱۶	جراید شهرستانها
۱۱۷	روزنامه‌های فارسی منتشره در خارج
۱۱۸	قتل امیرکبیر
۱۲۱	قتل ناصرالدین شاه
۱۲۳	مظفرالدین شاه (۱۳۱۳ - ۱۳۲۴ هجری قمری)
۱۲۸	سفرهای خارجی مظفرالدین شاه

۱۲۹	مراجعت اتابک
۱۳۱	سفر دوم فرنگ
۱۳۶	سفر سوم فرنگ
۱۳۸	مدارس ملی در عهد مظفرالدین شاه
۱۴۱	میرزا نصرالله خان مشیرالدوله
۱۴۲	دستخط تشکیل مجلس
۱۴۳	نیت مظفرالدین شاه
۱۴۳	محمّدعلی شاه (۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ هجری قمری)
۱۴۵	مشروطیت
۱۴۶	زمینه‌های فکری انقلاب مشروطه
۱۵۰	مهاجرت صغری
۱۵۲	مهاجرت کبری
۱۵۴	تدوین قانون اساسی
۱۵۵	اختلاف مشروطه‌خواهان
۱۵۵	به توپ بستن مجلس و دوره‌ی استبداد صغیر
۱۵۷	ستارخان و باقرخان
۱۵۹	مشروطه و دستاوردهای آن
۱۶۲	اقدامات اقتصادی
۱۶۹	احمد شاه (۱۳۲۷ - ۱۳۴۳)
۱۷۴	قراردادهای ۱۹۰۷ و ۱۹۱۵ و ۱۹۱۹
۱۷۷	فصل دوم - تشکیلات اداری، فرهنگ و تمدن
۱۷۷	نظام سیاسی و اداری
۱۷۷	پادشاه
۱۷۹	بعضی از تشکیلات شخصی پادشاه قاجار
۱۸۱	صدارت و وزارت

۱۸۳	صدراعظم‌های دوره‌ی قاجاریه
۱۸۵	اداره‌ی ایالات
۱۸۷	هیأت دولت و مجلس دربار اعظم
۱۸۸	دارالخلافه
۱۸۹	وزارت امور خارجه
۱۹۰	وزارت مالیه
۱۹۰	وزارت علوم و تلگراف
۱۹۰	وزارت انطباعات و دارالترجمه خاصه
۱۹۱	وزارت تجارت و فلاحیت
۱۹۱	وزارت عدلیه اعظم
۱۹۲	سپاه
۱۹۴	نظمیه (نیروی امنیتی - پلیس)
۱۹۵	قضاوت (دادگستری)
۱۹۷	منابع در آمد و هزینه‌های دولت
۱۹۸	فروش حکومت ایالات و مقام‌های دولتی
۱۹۹	جمعیت
۲۰۱	کشاورزی
۲۰۲	انواع زمین‌های کشاورزی در ایران عصر قاجار
۲۰۳	محصولات تولیدی
۲۰۵	حمل و نقل
۲۰۶	پول در دوره‌ی قاجار
۲۰۷	انواع پول در دوره‌ی قاجار
۲۰۸	قاجاریه
۲۰۸	۱۱۹۳-۱۳۴۲/۱۷۷۹-۷۹۲۴

۲۰۹	فصل سوم - نگاهی به جنبشهای عصر قاجار
۲۰۹	جنبش گیلان
۲۱۱	تشکیلات جنگل
۲۱۱	روحانیان، وارد عمل سیاسی و اجتماعی گردانید...
۲۱۲	قیام میرزا کوچک خان
۲۱۳	روسیه و انگلستان و نهضت جنگل
۲۱۴	اعلام حکومت جمهوری
۲۱۵	کودتای سرخ حزب عدالت
۲۱۷	شهادت میرزا کوچک خان
۲۱۸	حرکت خداوردی (خداو)
۲۲۰	جنبش کلنل محمدتقی خان پسیان
۲۲۲	حرکت ابوالقاسم لاهوتی
۲۲۴	انقراض قاجاریه
۲۲۶	آغاز جنگ جهانی اول
۲۲۷	ایران و جنگ جهانی اول
۲۲۸	انقلاب روسیه و نقشه‌های جدید انگلستان
۲۳۰	کودتای ۱۲۹۹ هـ ش
۲۳۳	رضاخان
۲۳۴	دولت‌های کم دوام ۱۳۰۲ - ۱۲۹۹ هـ ش
۲۳۶	مدرس و رضاخان
۲۴۵	منابع

پیشگفتار

تاریخ از دوره قاجار پادشاهانی را به یاد دارد که آغامحمدخان اولین آنها بود، بطوریکه در اوایل سال ۱۲۰۳ که مقدمات تشکیل آن آماده می‌گردید، حکومت ایران به پادشاهی به نام آغامحمدخان از طایفه قاجار رسید. «هدایت» در گزارش ایران می‌نویسد: «نوبت به آغامحمدخان رسید، طایفه گوسفندچران یا شتریان نوبت یافتند. آق‌قویونلو بیشتر گوسفند سفید داشت و قراقویونلو گوسفند سیاه، لکن در سیاست وقت سفید از سیاه تشخیص نمی‌دادند و در مملکت‌داری همان زاکان ترکمنی را استوار می‌داشتند.»

سر سلسله این خاندان یعنی آغامحمدخان و آخرین آنها احمدشاه مدت ۱۳۵ سال بر این سرزمین حکومت کردند و سرزمینهای ایران را به واسطه عهدنامه‌ها و معاهدات ننگین از دست داده و غیر از ظلمهایی که بر مردم روا داشتند نام نیکی از خود بر جای نهادند.

مشروطیت، آغاز جنگ جهانی، نهضتهایی چون نهضت جنگل و نقش روحانیون در تاریخ ایران مانند جنبش تنباکو را در تاریخ قاجاریه مشاهده می‌کنیم.

بهر حال خان قاجار وقتی بساط سلطنت سلسله زندیه را منقرض کرد و آخرین مانع در راه ایجاد سلطنت مستقل قاجاریه را از میان برداشت، به تهران آمد و رسماً این شهر را به پایتختی خود انتخاب کرد.

البته باید یاد آورد شد دوره قاجاریه دوره مردان بزرگی چون امیرکبیر نیز هست که او در صدد بود ایران را بدون وابستگی سیاسی و باج دادن به بیگانه به تمدن و دانش آن روزگار جهان برساند که از حسادت حاسدین در امان نماند و همچون بزرگان این مرز و بوم جان از کف بداد.

کتاب حاضر که به تاریخ قاجاریه و فرهنگ و تمدن آن روزگار پرداخته گوشه‌ای از تاریخ ایران است که با بهره‌گیری از منابع موجود که در زمینه‌های مختلف تاریخ در دسترس است تدوین و نگاشته گردیده که نگارنده خود را مرهون زحمات مطالعات اساتیدی می‌داند که در این مسیر قدم برداشته که در پی نوشتها و منابع نام آنها آمده است که نامشان نیک و عاقبتشان به خیر باد.

نکته مهمی که می‌بایست به آن اشاره گردد آنست که چنانچه ناهماهنگی در ذکر تواریخ مختلف به چشم می‌خورد بدلیل آن است که منابع مختلف در ذکر تاریخ آن وقایع اختلاف نظر داشته‌اند.

عباس قدیانی